

**Mgr Artur Ryszkiewicz – streszczenie rozprawy doktorskiej pt. Lobbying Kościoła
katolickiego w Polsce po przemianach ustrojowych 1989 roku.**

Głównym celem pracy doktorskiej było zbadanie mechanizmów, których używa Kościół rzymskokatolicki w III RP do wywierania wpływu na polskie władze publiczne. Ustalono również podstawowe obszary, w których wywiera on wpływ na kształt decyzji politycznych, analizując obszar polityczny, gospodarczy, obyczajowy i bioetyczny. Dzięki realizacji szeregu celów szczegółowych, możliwe było osiągnięcie celu głównego.

W pracy przedstawiono teoretyczne podstawy lobbyngu oraz realizacji agendy przez grupy interesu w ramach porządku demokratycznego. Prześladowano także rolę Kościoła katolickiego w polskim systemie politycznym w poszczególnych okresach historycznych oraz charakter relacji państwo–Kościół w III RP. Prowadziło to bezpośrednio do potrzeby scharakteryzowania ram prawnych relacji państwo–Kościół we współczesnej Polsce oraz porównania sytuacji politycznej i ekonomicznej Kościoła katolickiego w Polsce z pozycją innych Kościołów i związków wyznaniowych. Wiele miejsca w rozprawie poświęcono przedstawieniu zabiegów lobbyngowych hierarchii katolickiej w ramach instytucjonalnych form dialogu z państwem oraz charakteru tych działań w wymiarze politycznym, gospodarczym i edukacyjnym. Proces badawczy wymagał również uważnej analizy udziału „strony trzeciej” w realizowaniu interesów Kościoła oraz związanej z tym zagadnieniem kategorii „miękkiej siły”, do przeanalizowania wybranych mechanizmów wywierania wpływu przez Kościół na władze publiczne i społeczeństwo.

Podsumowanie ustaleń zawartych w pracy wymagało zdefiniowania pozytywnych i negatywnych implikacji działań lobbyngowych duchowieństwa katolickiego dla państwa polskiego. Aby jak najtrafniej zdefiniować miejsce, w którym znajduje się aktualnie Kościół, podjęto próbę porównania jego sytuacji polityczno-społecznej w Polsce oraz w wybranych regionach świata. Podjęto także próbę postawienia przewidywań co do przyszłości charakteru relacji państwo–Kościół.

Dysertacja składa się z siedmiu rozdziałów poprzedzonych wstępem i podsumowanych zakończeniem. Do tekstu dołączono także bibliografię, a całość liczy 355 stron. Przedmiotem rozważań w pierwszym rozdziale uczyniono teoretyczne podstawy badania związków religii i polityki. Opisano założenia teoretyczne leżące u podstaw politologii religii jako subdyscypliny nauk o polityce. Opisano teoretyczne i prawne ramy lobbyngu i wprowadzono kategorię badawczą „lobbyngu religijnego”. Scharakteryzowano również rolę polityki wyznaniowej jako narzędzia kształtowania relacji państwo–Kościół. Pierwszy rozdział był kluczowy w celu zaznaczenia ram prawnych systemu, w którym funkcjonuje Kościół w Polsce – było to niezbędne do dalszego operowania w ramach analizy systemowej.

Rozdział drugi został poświęcony przedstawieniu historycznego tła kształtowania się relacji państwa polskiego, narodu i Kościoła. Rozważania rozpoczęto nakreśleniem procesu wzmocnienia instytucjonalnego Kościoła w ubiegłych wiekach, pierwszy podrozdział poświęcono czasom zaborów,

drugi czasom II Rzeczypospolitej, a zakończono podrozdziałem opisującym czasy Polski Ludowej. Duży nacisk położono także na wskazanie działań kleru podczas zaborów oraz kształtowania się trzech odmiennych modeli zaangażowania społeczno-politycznego, charakterystycznych dla każdej z dzielnic.

Kolejny, trzeci rozdział, poświęcono przedstawieniu aktualnego stanu relacji państwo–Kościoł. Przeanalizowano podstawy prawne określające miejsce Kościoła katolickiego oraz pozostałych związków wyznaniowych we współczesnym społeczeństwie i porządku prawno-ustrojowym. Dużo uwagi poświęcono także analizie sytuacji gospodarczej Kościoła katolickiego oraz wpływu tej sytuacji na kształt relacji instytucji z państwem. Zdefiniowano rolę Kościoła jako uczestnika systemu politycznego oraz uszczegółowiono nakreślone wcześniej ramy systemu, w którym funkcjonuje.

W czwartym rozdziale zdefiniowano, jak wygląda realizowanie interesów przez Kościół na kilku płaszczyznach. Do badań wybrano wymiar polityczny, gospodarczy i edukacyjny. W omawianej części dysertacji sprawdzono również jakie formalne, dopuszczalne prawem instytucje dialogu z władzami publicznymi wykorzystuje do realizowania swoich interesów Kościół i Stolica Apostolska.

Piąty rozdział został poświęcony sposobowi, w jaki kler realizuje swoje interesy za pomocą „miękkiej siły”. Na potrzeby badań dostosowano tę kategorię zaczerpniętą ze stosunków międzynarodowych do identyfikacji schematów działania na poziomie krajowym. Scharakteryzowano użycie metod związanych z „miękką siłą” na poziomie ogólnopolskim i samorządowym oraz przedstawiono, w jaki sposób Kościół z wykorzystaniem organizacji religijnych i parareligijnych wywiera wpływ na kształt decyzji politycznych oraz skład personalny niektórych instytucji państwa.

Rozdział szósty to próba oceny implikacji lobbingu kościelnego dla państwa polskiego. W myśl zasady obiektywizmu wybrano do analizy zarówno negatywne, jak i pozytywne konsekwencje tych wysiłków lobbingowych. Wśród pozytywnych implikacji zbadano zabiegi Kościoła na rzecz wzrostu i przetrwania państwa polskiego, udział tej instytucji w przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej oraz kościelny mecenat nad kulturą (szczególnie doby PRL). Spośród negatywnych implikacji zbadano działania Kościoła mające zatrzymać postępujące procesy przemian społecznych, a także konsekwencje politycznego klerykalizmu dla jakości demokracji i debaty publicznej. Ostatni z podrozdziałów poświęcono związkowi religijnego nacjonalizmu z działaniami Kościoła i jego implikacji dla polityki pamięci i kulturalnej państwa. W omawianym rozdziale zastosowano autorskie narzędzie badawcze oparte na metodzie decyzyjnej. Opracowano je na potrzeby dysertacji, by pomogło w klarownej identyfikacji wszystkich zmiennych, istotnych z punktu realizacji tematu i polegało na analizie wybranych procesów decyzyjnych z uwzględnieniem: (1) aktorów uczestniczących w procesie, (2) interesów artykułowanych przez Kościół, (3) kanałów oddziaływania, (4) efektów decyzji publicznych. Narzędzie to miało charakter jakościowy i służyło porządkowaniu materiału analitycznego.

Ostatni z rozdziałów został poświęcony rozważaniom na temat procesu redefinicji miejsca Kościoła w Polsce wobec jego aktywności lobbingowej. Wykazano w jakich kierunkach ewoluuje percepcja Kościoła katolickiego w Polsce oraz (stosując metodę porównawczą) zastanowiono się nad

zmieniającą się rolę zarówno Kościoła, jak i katolicyzmu w wybranych państwach. Do analizy wybrano Irlandię, Kanadę, Brazylię oraz rejon Afryki Subsaharyjskiej. Przedstawiono również przewidywania dotyczące przyszłości Kościoła i kształtu jego zabiegów lobbingowych – wykorzystano do tego metodę scenariuszową oraz metodę SWOT.

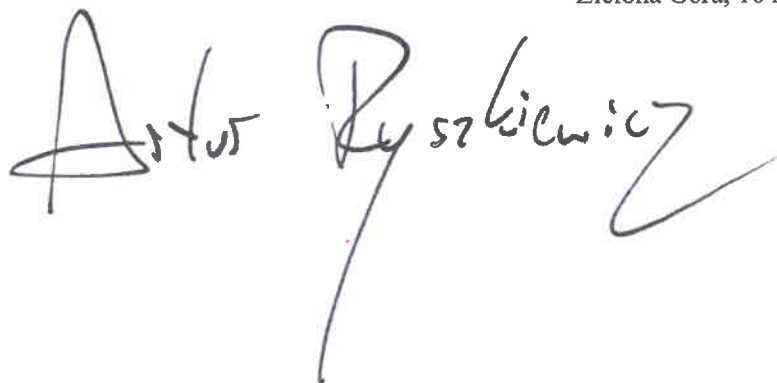
Rozważania zostały zrekapitulowane w zakończeniu – w części tej, na podstawie przeprowadzonych badań, zweryfikowano hipotezy badawcze. W zakończeniu wskazano także obszary badawcze, które wymagają dodatkowego pogłębienia. Warto zauważyć, że problemowi lobbingu kościelnego nie poświęcono dotąd wystarczająco dużej uwagi politologicznej, co skutkuje brakiem obszernych opracowań na ten temat. Badacze podejmują jednak od wielu lat w swoich pracach tematy, takie jak: udział Kościoła w sprawowaniu władzy; zabiegi o utrzymanie preferencyjnych warunków podatkowych; roszczenia Kościoła względem biowładzy; udział duchownych w polityce partyjnej; udział kleru w transformacji ustrojowej; wpływ pontyfikatu Jana Pawła II na polski system polityczny itp. Realizowanie interesów przez duchowieństwo jest analizowane więc z wielu różnych perspektyw, a zajmują się tym nie tylko politolodzy, ale również socjologowie, prawnicy i historycy.

Przedmiotem analizy były działania Kościoła instytucjonalnego (hierarchicznego), lecz specyfika zagadnienia wymagała, aby w niektórych przypadkach poddać badaniu także inne podmioty, formalnie (kapitałowo, personalnie, administracyjnie) niezwiązane z Kościołem rzymskokatolickim, a realizujące zbliżoną agendę i interesy. W pracy wykorzystano następujące metody badawcze: analizę systemową; metody statystyczne; metodę porównawczą (analogii); analizę instytucjonalno-prawną; metodę historyczną; metodę decyzyjną; oraz – metodę scenariuszową.

W toku badania pozytywnie zweryfikowano hipotezę główną, brzmiącą: „Kościół rzymskokatolicki w Polsce w celu realizacji swoich interesów wykorzystuje zróżnicowane narzędzia i strategie, które wykraczają poza tradycyjny lobbing legislacyjny, obejmując również formalne i nieformalne działania komunikacyjne (m.in. na płaszczyźnie politycznej, ekonomicznej, edukacyjnej i bioetycznej), zaś wieloletnia koegzystencja z państwem i narodem doprowadziła do wykształcenia specyficznego typu relacji, w ramach której Kościół jest w stanie w wielu przypadkach skutecznie realizować swoje dążenia i aspiracje”. Pozytywnie zweryfikowano także hipotezy szczegółowe.

Słowa kluczowe: Kościół katolicki; lobbing; Kościół hierarchiczny; wywieranie wpływu; politologia religii; polityka wyznaniowa; relacje państwo–Kościół

Zielona Góra, 16 marca 2026

A handwritten signature in black ink, reading "Artur Pyszkiwicz". The signature is written in a cursive, flowing style with a long, sweeping tail on the final letter.